

2018

SA Võrumaa
Arenduskeskus

SA Põlvamaa
Arenduskeskus

[KAUGTÖÖ- JA PENDELRÄNDE KÜSITLUSE KOKKUVÕTE]

Võru- ja Põlvamaa arenduskeskused küsitlesid 14. märtsist kuni kuni 15. aprillini 2018 inimesi, kes rändavad töö tõttu igapäevaselt naabermaakondadesse, käivad naabermaakondadest siia tööle või kes teevad või sooviksid teha kaugtööd.

Küsitluse eesmärk oli saada teavet, millise tööalase taustaga inimesed siit igapäevaselt mujale tööle käivad ning kas ja kui palju on neid, kes tulevad tööle just Kagu-Eestisse ning kas nad oleksid valmis siia ka elama asuma või kas nende töökoht võimaldaks oma töö tegemist kaugtööna.

Küsitluse läbiviimisele aitasid kaasa Rahandusministeeriumi Võru ja Põlva talitused. Toonane riigihalduse minister Jaak Aab oli korduvalt rõhutanud, et 2017. aasta lõpus valitsuses kokku lepitud tegevused riigipalgaliste töökohtade pealinnast väljaviimiseks ei ole veel piisavad ning tööd tuleb jätkata mitmes maakonnas, sh Võru- ja Põlvamaal. Praegu on valitsuses kokku lepitud 9 töökoha liikumine Põlvamaale ning 18 töökoha liikumine Võrumaale. Eesmärk on pealinnast välja tuua vähemalt 1000 riigipalgalist töökohta.

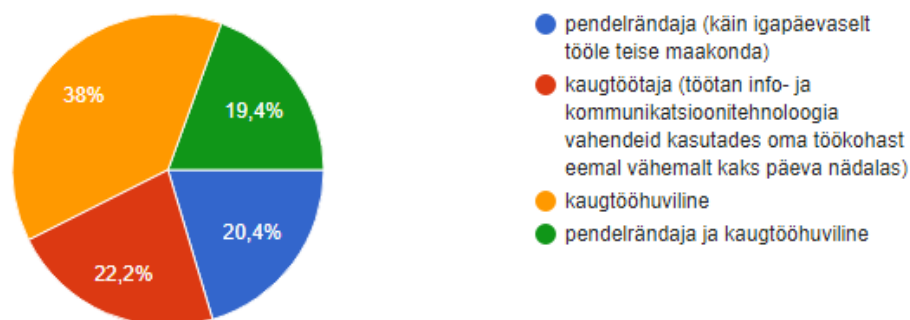
Kokkuvõtlikult ei täitnud küsitlus esmast eesmärki (saada ülevaade pendelrändajatest ning teha selle põhjal ettepanek riigipalgaliste töökohtade Põlva ja Võru maakonda toomiseks), kuid samas said küsitluse korraldajad sisendit kaugtöökohtade loomiseks piirkonda.

Kaugtöö- ja pendelrände küsitluse kokkuvõte

Küsitlusele vastas 108 inimest, kellest 38% nimetas end kaugtööhuviliseks, 22% teevad kaugtööd, 20% on pendelrändajad ja 19% on märkisid end pendelrändajast kaugtööhuviliseks.

1. Kas te olete:

108 vastust

53% vastajatest elavad Võrumaal, 33% elavad Põlvamaal, 11% teistest Eesti maakondades ja 3% on mitu kodu erinevates maakondades.

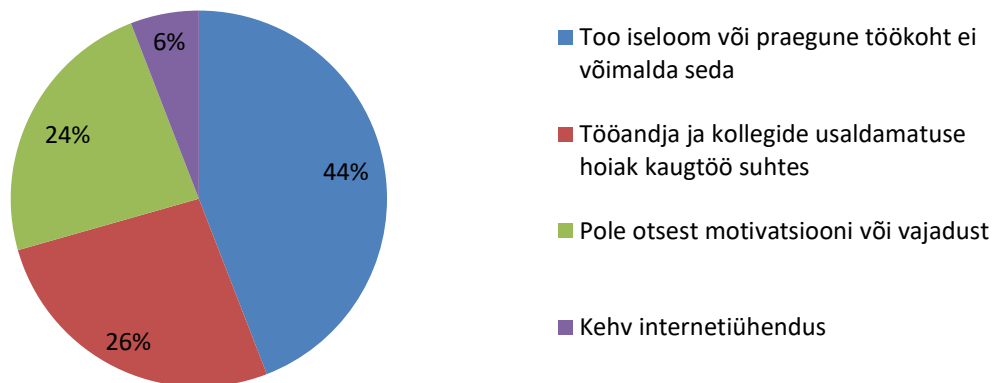
Töökoht asub 27% vastajatest Võrumaal, 32% Tartumaal, 17% Harjumaal, 7% mujal Eestis, 6% Põlvamaal, 3% välismaal ja 9% märkisid end hetkel töötuks.

Kodu ja töö asukohta suhted										
Kodu asukoht	Töö asukoht									
	Võru- maa	Põlva- maa	Muu maakond	Eesti	Välis- maa	Töotu	Tartu- maa	Harju- maa	Kokku	
Võrumaa	19	3	2		1	7	14	11	57	
Põlvamaa	5	2	3		2	3	17	4	36	
Muu Eesti maakond	5	0	2		0	0	2	3	12	
Mitu kodu	0	1	1		0	0	1	0	3	
Kokku	29	6	8		3	10	34	18	108	

Vastanutest 24% töötab mõnes riigiasutuses, 76% töötavad erasektoris või ei tööta üldse. Riigiasutustest nimetati järgmisi: Eesti Haigekassa (1), Eesti Maaülikool (1), HTM (1), Integratsiooni Sihtasutus (1), Kaitseväge (4), Maa-amet (1), Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium (1), Politsei- ja Piirivalveamet (2), Rahvusarhiiv (1), SA Tartu Kiirabi (1), Siseministerium (1), kohalikud omavalitsused, riigikoolid.

Küsimusele, kas sooviksite kaugtööd teha Võru- või Põlvamaal andsid jaatava vastuse 38 kaugtööhuvilist, kellest 68% eelistaksid teha kaugtööd oma kodust ja 32% kaugtöökeskuses.

Peamised põhjused, miks senini ei ole oma tööd kaugtööna tehtud

20% küsitlusele vastanutest arvab, et arvestades töö iseloomu oleks nende praegune töökoht võimalik kolida Võru- või Põlvamaale ja 18% leiab et see ei ole nende töökohal võimalik. 5% vastanutest leiab, et nende abikaasa/elukaaslase töökoht oleks võimalik Võru- või Põlvamaale tuua ja sama palju leiab, et nende abikaasa/elukaaslase töökoht seda ei võimalda.

Kaugtöö ja töökohtade toomise kohta Kagu-Eestisse andis oma kommentaari või ettepaneku 44% küsitlusele vastanutest. Allpool teemade kaupa kokkuvõtte ettepanekustest (kõiki ettepanekuid on võimalik lugeda lisast 1).

1. Oluline on, et kõik ettevõtted kaasajastaksid oma töökorraldust nii, et kaugtöö või kodust töötamine oleksid loomulikud, selgelt mõistetavad ja aktsepteeritavad (13).
2. Kaugtöö tegemiseks on äärmiselt oluline kiire ja stabiilne internetiühendus ning korras teed maapiirkonnas (11).
3. Oluline on eelisjärjekorras palgata kohalikke Kagu-Eesti spetsialiste (10).
4. Rohkem töökohti peaksid võimaldama teha tööd kaugtöökeskuses või ühiskontoris või olla mobiilses kontoris (5).
5. Kaugtöö ja ametikohtade maale toomiseks on vaja eestkõnelejat (4).
6. Vajalik on parem ühistranspordi korraldus (2).
7. Töökohti aitab siia tuua tööstusala loomine (1), eristuv maksusüsteem äärealadel (1) ja töötasude ühtlustamine igas Eesti piirkonnas (1).

Kokkuvõtte koostas:

Katrin Volman

Kodanikuühenduste konsultant

SA Võrumaa Arenduskeskus

Ettepanekud

1. Oluline on, et kõik ettevõtted kaasajastaksid oma töökorraldust nii, et kaugtöö või kodust töötamine oleksid loomulikud, selgelt mõistetavad ja aktsepteeritavad. Vastajate ettepanekud (13):

- Võimalikult palju selliseid töökohti tuua Võru- ja Põlvamaale
- Rohkem tulemuspõhist töökorraldust. Sel juhul pole nii oluline, kus füüsiliselt tööd teha.
- Töökohad üleüldse peaksid olema hargnenud ja korraliku ning stabiilse palgaga igas külas.
- "Teen riigiametniku tööd umbes kord kuus kaugtööna, sest pereelu Võrumaal on väga keeruline korraldada, viibides 5 päeva nädalas Tallinnas. Vahel tuleb ka tasustamata puhkust võtta, et pere ja talu jaoks natukenegi rohkem aega jääks kui ainult nädalavahetus ja üürike tasustatud puhkus.
- Kohapaindliku töökultuuri arendamine peaks tähendama seda, et inimestel lubatakse töötada kodus, mitte ei suunata neid pealinnas või maakonnakeskuses asuvasse ühiskontorisse. Viimasel juhul kaasnevad suured kulud nii ajas kui rahas väljendatuna: keskusest kaugemal elades tuleks raisata vähemalt 10 tundi nädalas sõiduks tööle ja tagasi ning selleks ka sõidukit ülal pidada ja lubamatult sageli uue vastu vahetada.
- Pealinnas on palju riigipalgalisi ametikohti, mille puhul töö on väga suures osas tehtav arvuti teel. Kahjuks levib üldiselt ikka veel ootus, et töötaja käib kontoris. Regionaalarengu ekspert Ulf Johansson kirjutas 06.07.17 Maalehes: ""Usutakse, et inimesed peavad olema silma all, siis töötavad nad kõige paremini. Tegelikult on ju sel juhul kindel ainult see, et need inimesed on silma all."" Tõsi küll, on juba üksikuid asutusi, kus ei raisata arutuid summasid suurte kabinetide rendile (nt SA Innove). Edukaks koostööks piisab, kui inimesed korra kuus koos istuvad ja plaanid läbi arutavad. Kaugtöö ekspert Tiina Saar-Veelmaa on kirjutanud oma artiklis Linnalehes 06.04.2017: ""Üks tulevikupädevustest on näiteks virtuaalse koostöö oskus, s.o võime teha koostööd nii, et tiimi liikmed silmast silma ei kohtu.""
- Riigipalgalisi töökohti saab ka osakondadena kolida Võru- või Põlvamaale. Harvu koosolekuid on tänapäeval võimalik pidada veebipõhiselt.
- Tõlketöö, kommunikatsioon.
- Tööandjad, võiksid rohkem usaldada kaugtöö tegijaid, hetkel tundub selline tööviis neile võõras.
- Võimaldada tööandjal lisaks kodutööle teha tööd ka kaugtööna enam kui 1 või 2h sõidu kaugusel töökohast
- Riigiasutused võimaldavad kaugtööd ka töökohti otseselt liigutamata.
- Ka erasektoris on see teatud määral võimalik. Tuleb ise olla ettevõtlik. Sama riigiasutuses.
- avalikus sektoris võiks kaardistada kõik töökohad kaugtöö tegemise seisukohalt. Need töökohad, mis ei pea olema paiksed, võiks tulevikus olla pakkumisel üle Eesti. Kasutegureid oleks mitmeid - õnnelikumad ja seeläbi tervemad inimesed, regionaalsete teemade/küsimuste horisontaalne integreerimine erinevate ametkondade otsustusprotsessidesse jm. Kui tööandjad ei usalda töötajaid kodukontorist tööd tegema, siis on võimalik tekitada kaugtöökeskused, kus erinevatel ametkondadel oleks oma töölaud. Mõeldakse tuleb kaugtöökultuuri ja juhtimisprotsesside peale. Millised digilahendused ja süsteemid toetaks kaugtöö tegemise ja juhtimise protsesse? Kuidas toimuks töö nii, et oleks usaldus selle inimese suhtes, kes töötab kaugelt ja kaasamine ülejäänud meeskonda, kes toimetab koos. Lisaks tuleks igasse maakonnakeskusesse rajada kaasaegsed videokonverentsiruumid, mis oleksid kõigile avaliku sektori asutustele ühiseks kasutamiseks ja aitaksid säästa kaugemate piirkondade inimeste tööaega pikkade sõitude arvelt. Sellisel moel oleks palju operatiivsem olulise info edastamine piirkondadesse ning see aitaks oluliselt tugevamini siduda äärealasid riigivalitsemisse. Kui seda mõtet edasi mõeldakse, siis kas ka Võru/Põlva talituses võiks kaugtöötada inimene Tallinnast? Või oleks see ettepanek ainult Tallinnast välja. Kas taotleda tuleks regionaalset erisust? Kas saaks põhjendada nii, et meie piirkonnast just kõrgharitud inimeste väljavool väga kõrge, aga selle kohta meil vist info puudu.

2. Kaugtöö tegemiseks on äärmiselt oluline kiire ja stabiilne internetiühendus ning korras teed maapiirkonnas. Vastajate ettepanekud (11):

- Kampaania korras ja kiiruga ei maksa selliseid liigutusi teha. Pigem oleks abiks see, kui saaks selle normaalse püsiühenduse asja korda. Siis koliksin vist kohe ja paari kuu jooksul Põlvamaale.
- maanteede hooldus ja sõidetavus ei taga turvalist liikumisvõimalust, ühistranspordi liinid ja kellaajad ei võimalda maakonna keskusel või naaber linnas tööl käija ja Valga - Piusa raudteel ei liigu ühtegi reisirongi ja bussiliinid ei võimalda lähimasse raudteejaamas liikuvate rongidega väljumise liigelda . Internet on aeglane ja ülikiire kaabli muretsemine pole majanduslikult võimalik.
- Ülikiire ja soodsa interneti levimine igale poole on esimene eeldus- nõ viimane miil. Soodustavaks teguriks on võib-olla raamatukogude juurde võimaluste loomine
- Hea taristu
- Interneti ühendusse investeerimine ja avalike kaugtöökontorite loomine on peamiseks eelduseks. Hetkel sõltub kaugtöö paljuski kodusest internetiühendusest ja selle kvaliteet jätab maapiirkonnas soovida. Suurepärane oleks rongiühendus Võru maakonnaga, samuti ühenduse parendamine Põlvamaal.
- Vajalik on väga hea internetiühendus. Oluline on bussiühendus, et jõuaks õigeks ajaks Tallinnasse või Tartusse koosolekule ja sealt õhtul tagasi. Enamustel kordadel olen pidanud Tartus ümber istuma, et saaks võimalikult mugavalt ja sobival ajal koosolekule. Tagasitulek on veelgi keerulisem. Ehk luua kaugtöötajate kommuun/kogukond, kes saavad omavahel transpordiinfot Tallinnasse/Tartusse või mujale jagada. Olemas on küll FB grupp kõigile aga kaugtöötajate puhul oleks just see huvitav, et sõidu ajal tekiks omamoodi huvitav tööalane vestlus vms. Kaugtöökeskuste vajadus, et saaks minna tööle nõ kontorisse, kus on olemas ka väga head võimalused videokoosolekuteks. Kuidas tuua aga riigipalgalist töökohta siia?... See eeldaks siiski koostööd nende asutustega ning nende endi ametite ülevaatamist, mis vajab kohalolemist ja mis mitte. Võimalik, et suudame mõtteviisi muuta koostöös tänaste tudengitega, kellele tutvustada kaugtöövõimalusi ja tingimusi, sh kaugtöökeskusi maal. Et nemad juba uutele töökohtadele kandideerides või neid luues taipaks seda lahendust ära tabada.
- Odav ja kvaliteetne internetiühendus, selleta pole kaugtöö isegi võimalik. Lisaks tuleks võidelda et valdades ei vähendataks lasteaia ega kooli kohti. Kui lapsi on iga päev vaja linna sõidutada siis pole ka enam mõtet kaugelt töötada.
- Siin on rahulikum keskkond ja rahulikamad inimesed. Harukontori / peakontori/ vms ülalpidamisel ilmselt saaks väiksemate kulutustega hakkama, kui pealinnas või mõnes teises suuremas linnas. Oleks vähem segavaid faktoreid, a`la kohtumised / kohvikud / shoppama lippamised / "kohustuslikud" väljaskäimised jms, mis võtab palju aega ja kulutab väärtusliku tööaega. Ning saab oma silmaga näha elu ääremaal, siinse elu võlud ja valud. Lisaks saab takistada inimeste äravoolu suurematesse Kaugtöö pole tänapäeval enam midagi utoopilist. Mina oma igapäeva töös olen pidevas ühenduses tööandjaga Skype'i vahendusel. Küll aga selleks, et lihtsustada kaugtöötamist just sellel puhul, kui töötaja peab kaugtööd tegema maapiirkonnas, võiks panustada interneti paremale levikule. Paljudes kohtades pole valguskaablit ja üle õhu leviva internetiga on pidevalt probleeme (vahet pole milline teenusepakkuja). linnadesse ja välismaale. Plusse on palju, miinuseid - ainult mugavustsoonist väljumine.
- Siiani on kõik hästi toiminud. Muidugi hea internetiühendus on vajalik.
- Võimalikult kiire lairiba ühenduse saamine, mille kohta ei ole mingisugust teavet, st milliste kuludega ja missugusel tähtajal võiks lairiba ühendust üldse oodata. On nullkommunikatsioon! Hea kui oleks mingisugused kontaktpunktid ehk kaugkontorid, kus saaks kasutada väga hea kvaliteediga sideühendust. Abiks oleks ka töökohtade sisustatus, et tuled oma arvutiga, pistad selle dokki ka asud pilves toimetama. Kõige kriitilisem ongi ikkagi sideühendusega, see kas piiriäärsetel aladel puudub üldse või ei võimalda tõhusat tööd, mistõttu kaugtööl tulemuse saamine käib koos stressiga. Riigipalgaliste töökohtade väljatoomine kõlab kui vägivallaaktsioon, mis mitte ühtegi riigipalgalist ei pane isegi mõtlema mitte. Muuta tuleks sõnumit. Üks murekoht on ka transpordiühenduste kvaliteet: ühistranspordi pudelikaelad (Tallinn-Tartu-Võru-Rõuge ja tagasi suunal on N-P bussipiletite alaline põud, Tartu rongist Võru-Rõuge bussile ja tagasi ei ole sobivaid aegu), autoteede märgistus (Võru-Rõuge-Krabi suunal, sel lõigul endise Varstu valla osas puudub teekatete märgistus, nn valged triibud,

et näeks õhtu-ööpimeduses teel püsida). Abiks oleks pendeldajate-kaugtööhuviliste võrgustiku loomine-pidamine ja selle liikmetelt huvi uurimine, kas ja milliseid ruume neile võiks pakkuda, millised tingimused neis peaks olema, nende tingimuste tagamise kulude katmine võiks olla teemaks jne. Ka sõidukulude jagamine, vbl osaline hüvitamine või sellistele inimestele võimaluste pakkumine end kohapeal täiendavalt rakendada, oma oskusi ja teadmisi jagada, panustada ka vabatahtliku tegevuse korras, mis võimaldaks sidusamaid suhteid kohaliku kogukonnaga ja paikkonna identiteedi omaksvõttu.

- Kiire internet on kaugtöö puhul kõige olulisem küsimus, hetkel on sellega maakonnas veel probleeme.

3. Oluline on eelisjärjekorras palgata kohalikke Kagu-Eesti spetsialiste. Vastajate ettepanekud (10):

- Võru- ja Põlvamaale võiks tuua erinevate valdkondade töökohti, mitte ainult näiteks metsandus või keskkond. Siin on kõrgharidusega haridusvaldkonna, kultuurivaldkonna, noorsootöövaldkonna spetsialiste.
- Kui töökohad tuuakse Võru- ja Põlvamaale, siis tuleks tagada see, et sellele kohale oleks eelistatud kohalikud elanikud (mitte, et Põlvamaal asub tööle kaugtöö vormis Tallinna elanik). Kurb on, et mul on kvalifikatsioon ja kogemus, aga lähiümbruses ei ole tööd. Laste kaugkasvatamine ei ole jätkusuutlik. Kahjuks on nii, et kui lähiajal sobivat (mitte tingimata kõrgepalgalist) tööd ei leia, siis tuleb koos lastega Tartusse kolida. Kodu jääb tühjaks ja vaevalt lapsed hiljem siia tagasi tulevad. Oleme kodukandi jaoks parima lahenduse ootel.
- Valitsus peaks omavahel kokku leppima, mida tegelikult soovitakse - kas paberil näidata töökohtade ümberpaigutamist või reaalsuses töötajate ümberpaigutamist. Reaalsus on see, et tegelikult viiakse võimalikult palju töökohti ikkagi pealinna.
- Rohkem võiks olla pakkumisi kaugtöö kohta Lõuna-Eestis elavatele inimestele. Pakkuda väljaõpet ja tuge tööga alustajatele. Tutvustada kaugtööga seonduvat.
- Reaalselt on võimalik paljusid töid teha väljaspool Tallinna, kuid kahjuks toimib ikka veel jõuliselt tsentraliseerimine Tallinnasse ja sealsete töökohtade hoidmine ning palgataseme tõstmine pealinnas. Ei arvestata, et pealinnast väljas on töötajatel samuti pädevus/haridus/kompetents olemas, nendel inimestel lihtsalt ei ole võimalusi üldjuhul. Riigiasutused on kujundanud mugavustsooni Tallinnasse, puudub igasugune tahtmine korraldada tööd väljaspool pealinna elavate inimestega. Kuna puudub tahe töökohti Tallinnast välja tuua, siis ka riigiasutuste juhtkonnas leitakse põhjendused, miks seda teha ei saa. Reaalselt saaks küll. Oleme nõus töötama kodus (kui on tagatud vastavad juurdepääsud) ja üldjuhul makstakse ka väiksemat palka, kui Tallinnas. Seega oleks ka tagatud majanduslik efektiivsus.
- Siinkandis on keskealisi heade kogemuste ja oskustega inimesi, keda võiks rohkem usaldada ja nende oskusi ära kasutada. On vajalik, et ka maal oma taludes elavad haritud inimesed saaksid oma oskustele ja võimetele vastavat tööd ning ei peaks talu maha müüma ja suurde linna kolima. Lõuna-Eesti peamine probleem ongi selles, et me "tõrjume" siit ära kõrgharidusega spetsialistid, sest neil pole tööd. Sellega muudame piirkonna igas mõttes kehvemaks, sest inimeste mitmekesisus väheneb. Regionaalpoliitika on jäänud sõnakõlksuks, aga see on Eesti tuleviku küsimus.
- andmete töötlemise kohad ja inseneri töökohad võiksid olla Võru ja Põlvamaal
- Riigiametnikul on Võrumaal praegu vähe tõenäoline kodu ligidal töötada. Maal asuvates kohalikes omavalitsustes pakutakse spetsiifilist haridust nõudvaid ametikohti ning kodu lähedal ei pruugi sobivat leidudagi. Kaugtöö vajalikkuse teemat tuleks järjepidevalt valgustada, et muutuksid harjumuspärased mõttemütsid.
- Oluline oleks kaasata maal elav haritud töötajaskond riigi teenistusse
- Kas te tõesti loodate sellise küsitluse pealt mingit tõsist analüüsi üles ehitada? Miks ei ole küsimusi hariduse kohta (see on olnud ju põhiline argument, et riigiameteid ei saa regioonidesse viia, sest pole tööjõudu), varasema töökogemuse kohta? Miks ei ole küsitud vanusegruppi, palgasoovi, soovitud valdkondi (töötan praegu õpetajana, ent Tallinnas elades ja töötades olid valdkonnad teised), soovitud töökoormust? Sama olulised on logistilised küsimused: mitu korda ollakse nõus nädalas/kuus käima

Tallinnas/Tartus. Pendelränne ei toimu ju ainult maakondade vahel vaid ka valla enda sees. Valdade liitmise tulemusena justkui polekski mingit pendeldamist.

4. Rohkem töökohti peaksid võimaldama teha tööd kaugtöökeskuses või ühiskontoris või olla mobiilses kontoris. Vastajate ettepanekud (5):

- Kaugtöökeskuse (ühiskontori) kasutamine maakonnakeskustes võimaldaks väikeettevõtjal kulusid kokku hoida ja samas looks võimaluse teenuste arendamiseks ning klientide paremaks teenindamiseks. Ühiskontori (kaugtöökeskuse) tööboksi vajaduspõhine üürimine sobiks mitmes maakonnas tegutseva väikeettevõtja töökorraldusega, kes töötab peamiselt kodus aga vajab mõnel korral nädalas klassikalist töökohta klientidega kohtumiseks.
- Kaugtöökeskus
- Ei ole mõtet riigiasutusi siia tuua täies ega ka 3/4 mahus, vaid osa töökohti peaks võimaldama enamikust nädalapäevadel jagatud kontoris tööd teha, Skype'i tuleks rohkem rakendada jne. Igasse maakonnakeskusesse (eriti uutesse n-ö rajoonikeskustesse) pole vaja ühtegi terviklikku riigiasutust, sest osa neist on liiga väikesed (Põlva) või asuvad suurema linna külje all (Rapla) või saarel (Kärdla). Kuid mõned ametid nagu TAI peaksid omama kahte kontorit Tallinnas ja Tartus, sest TÜ koolitab spetsialiste TAI jaoks, nad võiks vabalt Tartus tööd teha, kui oleksid tagatud andmekaiste- ja turvanõuded. Samuti võiks Viljandi tõe poolest saada rahvakultuurikeskuse, sest seal on kompetents.
- "Kui töö iseloomuks on peamiselt arvuti taga istumine, siis võiks olla võimalus seda soovi korral kodus teha. Või tõesti, avada piirkondlikud ühiskontorid.
- Aga mida teha, et töökohti saaks Tallinnast ära. Riigiametitell võiks olla kohustus mitte märkida asukohta (st töökoha füüsilist asukohta). Praegu on ju nii, et kui otsitakse töötajat riigiametisse siis juba eeldatakse, et ta elab Tallinnas. Aga miks mitte otsida parimat inimest ja alles siis vaadata kas ehk on töö selline (ja enamasti on), et saaks teha ka riigimajast/kodust. "

5. Puudub kaugtöö ja ametikohtade maale toomise eeskõneleja, eeldatakse, et riik teeb. Vastajate ettepanekud (4):

- Initsiatiivi võtmine Võru- ja Põlvamaalt kohapealt on igati tervitatav. Võimalusi just nõ. kontoritöökohtade piirkonda toomiseks on küllaga, aga seni pole olnud eeskõnelejat, kes selle eest võitleks.
- Tööandjad sh riik võiks selliseid töökohti ju luua ning välja pakkuda.
- Riigiasutusi peaks rohkem pealinnast välja kolima, see oleks ainuke võimalus inimeste maal hoidmiseks.
- Iga ministeerium võiks vähemalt luua 1/3 oma töökohtadest teistesse maakondadesse. See aitaks päästa maakohti ning suuremate linnade ületäitumist. Noored tuleksid parema meelega maakohta tagasi, kui neil oleks vastavad töökohad.

6. Parema ühistranspordi korraldus. vastajate ettepanekud (2):

- Pendeltöötamine Kagu-Eestis on spetsiifilistel erialadel vältimatu. Aga hetkel üldtransportteenused seda pigem takistavad kui toetavad. Seda nii Võrus kui Põlvas.
- Probleem polegi töökoha kaugus vaid see et ühistransport puudub ja sellega ei tegele kohalikud omavalitsused.

7. Võrumaast peab saama tööstusala. Vastajate ettepanekud (1):

- julget pealehakkamist suhtlemisel ministeeriumite ja ministritega; valida piirkonnale kõige omasemad valdkonnad - näiteks: kuna tegemist on Kagu-Eestiga, mis üks "mahajäänumaid" piirkondi, siis on loogiline regionaalministri valitsemisala; rohkem koostööd omavahel kohapeal; aktiivsem tööstusala arendamine ja turundus just välismaal (vaadake Ida-Virumaa Tööstusala eeskujut), suure tõenäosusega on Venemaa Pihkva ja selle taguse ala ettevõtjatel olemas huvi siia investeerida, see võimalus tuleb neile lihtsalt ette mängida - kandikul serveerida. Mul kogemus olemas ja suhted Ida-Virumaaga. Kontakt: ajukuld@gmail.com; tel 5219409.

8. Eristuv maksusüsteem äärealadel. Vastajate ettepanekud (1):

- Langetada tööjõu makse ääre aladel.

9. Ühtlane töötasu Eesti igas piirkonnas. Vastajate ettepanekud (1):

- Minul teeks kaugtöötamise meeldivamaks, kui Võru ja Jõgeva vahel oleks rongiliiklus, seda eriti kui teeolud on väga kehvad talvisel perioodil. Aga oleme reaalsed, enamus inimesi on nõus kaugtööd tegema, kui nende tööle sõidukulud vs palk on paigas. Ebanormaalne oleks 50% palgast kulutada sõiduki küttele ja korrashoiule kuus. Lisaks tänapäeva kommunikatsioonivahendite ja interveebi abil saab soodustada koduste emade tööturule naasmist nt sekretär/müük jne ametikohti pakkudes just nende kodukontorites (ehk laste haigestumine ei mõjutaks nii palju ka töötaja tööst eemal viibimist, ka haige lapse kõrvalt on võimalik tööd teha). Aga jah, palk on peamine mis inimesi meelitab, see peab korvama ka selle aja, mis kulub inimesel tööle -koju sõiduks, sest nagu kõik ettevõtjad teavad, siis aeg on üks suuremaid kulu artikleid (vastavalt tööol oldud ajale makstakse ju töötajatele palka, seega tegeletakse aja optimeerimisega)